

ZGODOVINA SKJ (2010/2011)

8

1. Kaj je katekizem/lekcionar/postila?

Katekizem = v starem in srednjem veku oznaka za religiozni pouk, od reformacije dalje knjiga z zgoščeno razlago krščanskega nauka v obliki vprašanj in odgovorov, učbenik verouka. V zgodovini starejšega slovenskega slovstva je pomemben Trubarjev Katekizem (1550), saj je prva slovenska knjiga. Za njim še vrsta protestantskih in katoliških katekizmov.

Lekcionar = je liturgična knjiga z biblijskimi teksti, urejenimi v takšnem zaporedju kot jih berejo vsak dan pri sveti maši (delavniške maše).

[Obsega odlomke evangelijev in apostolskih listov (epistolar). Literarna zgodovina ga obravnava kot del cerkvenega pismenstva.]

Postila = razlaga biblijskih tekstov (evangeliji in berila), ki se berejo ob nedeljah in praznikih.

[Razlaga biblijskih tekstov oziroma manjših odlomkov s komentarji, lahko pa tudi sklenjena razlaga posameznih ali vseh biblijskih knjig, nato tudi pridige (homilije) in zbirke pridig ali branj o cerkvenih tekstih. Značilna je za reformacijo od Lutra naprej. Pri Slovencih v dobi protestantizma Trubar in Krelj. (LL – Leksikon Literatura)]

2. Kaj je evangelij?

- <http://sl.wikipedia.org/wiki/Evangelij>
- <http://www.dlib.si/v2/Details.aspx?query=%27keywords%3devangeliji%27&pageSize=20&URN=URN%3aNBN%3aSI%3aDOC-F1MRGD0K>

- a) V času helenizma = plačilo za dobro novico, nato dobi sporočilo, zlasti sporočilo o zmagi.
- b) *Sveto pismo (Nova zaveza)* = spisi o Jezusovem življenju, delovanju, naukih, ki so jih v 1. stol. n. št. napisali 4 apostoli (Matej, Marko, Luka, Janez). Od 2. stol. n. št. se biblijski zapisi imenujejo evangeliji. Prve 3 evangelije zaradi številnih podobnosti v vsebini in zgradbi pogosto združujejo v sinopso. Evangelij po Janezu se od njih razlikuje po izbiri in razvrstitvi snovi.

3. Kaj je ilirizem?

V letih 1830 do 1850 gibanje na Hrvaškem, ki je poskušalo jezikovno in politično združiti vse južnoslovanske narode k odporu proti madžarizaciji in germanizaciji. Politično sicer neuspešen je ilirizem vendarle vzpodbudil kulturni preporod na Hrvaškem (reforma jezika, Hrvatje namesto kajkavščine prevzamejo srb. štokavščino). Ilirizem se je nadaljeval v panslavizmu in je bil do 2/2 19. stol. predhodnik aktivnih gibanj za združitev Južnih Slovanov.

Na Slovenskem ilirizem zaradi težnje po opustitvi lastnega jezika v književnosti ni našel privrženecv, razen v obmejnih pokrajinah Štajerske in Koroške, ki sta bili najbolj izpostavljeni germanizaciji. Ilirizem je na Slovenskem zastopal Stanko Vraz z zamisljivo o slovenskem jeziku za preprosto ljudstvo in o umetnem »ilirskem« jeziku za izobražence, ki je svoje nadaljevanje doživel v utopičnem gibanju za enotni (hrvaški) knjižni jezik na podlagi predhodne združitve Slovencev in Hrvatov. Največji nasprotnik ilirizma na Slovenskem je bil France Prešeren. Edina vidnejša posledica ilirizma je bilo prevzete gajice (črkopis je dobil ime po hrvaškemu utemeljitelju ilirizma Ljudevitu Gaju). (LL)

NI V POVEZAVI Z ILIRSKIMI PROVINCAMI!!!

4. **Kaj je panslavizem?**

Je oznaka za prizadevanja za politično in kulturno združitev vseh Slovanov. Pojavil se je pri malih slovanskih narodih pod tujo oblastjo kot izraz potrebe po opori na Rusijo kot edino slovansko silo. Sprva pojem za slovansko jezikovno sorodstvo je panslavizem pri Zahodnih Slovanih v 30-ih letih 19. stoletja postal politično udarna sila in že takrat izražal tudi želje po nastajanju nacionalnih držav slovanskih narodov. Hkrati so se v Rusiji razvile ideje o prednostnih slovanskih narodih pred drugimi in o ruski hegemoniji nad Slovani. Zaradi težkega notranjega položaja v Rusiji po reformah v 60-ih letih 19. Stoletja je panslavizem postal notranje politično sredstvo za preusmerjanje pozornosti proti zunanji politiki: to se je kazalo predvsem v zahtevah po slovanski federaciji pod ruskim vodstvom. Ruski panslavizem je vedno bolj postajal sredstvo ruskemu imperializmu na Balkanu. Nezaupanje do ruske hegemonije kot tudi nasprotje med posameznimi narodi sta se izkazala za glavno oviro pri združitvi Slovanov. (Leksikon Zgodovina)

5. **Kaj je jezikovni prenos; opredelite pojavnne oblike jezikovnega prenosa.**

Jezikovni prenos je prenašanje elementov jezikovnega sistema v drug jezikovni sistem. Pri učenju sorodnih jezikov je tak jezikovni prenos lahko pozitiven, omogoča namreč sporazumevanje že na začetni stopnji učenja jezika, hkrati pa tudi negativen, saj pri prenašanju elementov iz J1 v JT/J2 prihaja do napak, tj. odstopanj od norme ciljnega jezika. Gre torej za sovplivanje dveh ali več jezikov govorcevega repertoarja pri tvorjenju besedil - jezikovna interferenca.

6. **Kaj je dvojna formula? ▲**

*Dvojna formula oz. dvojna vezniška prirednost je v dosedanji literaturi najbolj raziskano retorično stilno sredstvo slovenskih protestantskih piscev. Ugotovljeno je bilo, da so dvojne formule še posebej krepko zastopane v Trubarjevih besedilih in da tvorijo 4 skupine:

- SOPOMENSKE (gouori inu prau)
- POTIPOMENSKE (huda inu dobra)

- NEODVISNE (misliti inu vprashati)
- DOPOLNJEVALNE (dar inu muzh) najpogostejše!

* Dvojna formula je priredna zveza dveh po besednovrstni podobi enakih in po pomenski podobi sinonimnih besed. Dvojna formula je ena izmed slogovnih značilnosti pridig v reformaciji. Zaradi želje po poudarjanju pomembnejših misli reformator rad stvari dvakrat poudari. Njegov prijem je povezati dve sinonimni ali pomensko podobni besedi z veznikom »in« v dvočlensko formulo.

7. **Kateri sredotežni in kateri sredobežni dejavniki so vplivali na oblikovanje slovensko govoreče skupnosti pred 16. stoletjem? ▲**

SREDOBEŽNI DEJAVNIKI:

- 2 smeri naselitve (zgodnejša na S, poznejša na SV)
- politična in cerkvenoupravna organiziranost ozemlja FEVDALIZEM – izvršna in sodna oblast, razdrobljenost ozemlja
- zemljepisna raznolikost in ovire (manj vplivna kot politično oblikovana skupnost/meje)
- ozemlje slovenske jezikovne skupnosti brez sedeža večje cerkvenoupravne enote ali urbanega središča s pomembno upravno vlogo (Ljubljanska škofija šele v 15. stol)
- stik s sosednjimi tujimi jeziki
- preseljevanje znotraj slovenske jezikovne skupnosti in priseljevanje tujejezične jezikovne skupnosti

SREDOTEŽNI DEJAVNIKI:

- zavest o pripadnosti širši jezikovni skupnosti
- vloga slovenskega jezika v delu političnega in cerkvenega obredja
- simbolna jezikovna vloga regionalne identitete

Jezikovna taktika tistega časa: izogibanje tistim jezikovnom sredstvom, ki so najbolj krajevno zaznamovana, posebna.

8. **V katerem jeziku so zapisani Brižinski spomeniki?**

Brižinski spomeniki so napisani v slovenskem jeziku.

Fran Ramovš je leta 1937 dokazoval, da so spomeniki pisani v slovenščini 10. stoletja in da v slovenskem jeziku takrat še ni bilo narečnih posebnosti. Leta 1968 sta Jože Pogačnik in Rudolf Kolarič analizirala Brižinske spomenike in dokončno dokazala, da gre za slovensko besedilo.

9. **Katera besedila obsega Stiški/Starogorski/Celovški rokopis?**

Rateški ali Celovški: ▲

3 verska besedila:

- o očenaš,
- o zdravamarija,
- o apostolska vera

Stiški rokopis: **B**

- obrazec splošne spovedi,
- molitev (**antifona**) k Mariji – Čaščena bodi, Marija (**Salve regina**),
- **1. kitica** velikonočne pesmi (Naš gospud – Kyrie eleison),
- **invokacija pred pridigo = predpridizni klic** (Milost inu gnada **našiga gospodi**).

Starogorski rokopis:

- po vsebini soroden celovškemu (očenaš, zdravamarija, apostolska vera).

10. **Izraz katere identitete je bil slovenski jezik v srednjeveški plemiški rabi, narodne ali krajevne?**

Bil je izraz krajevne identitete. V srednjem veku je govor o narodni identiteti zelo vprašljiv.

(Po l. 1848 jezik ni bil več razumljen le kot sredstvo sporazumevanja, temveč najrazpoznavnejši znak narodne pripadnosti.)

11. **Katera govorjena besedila se ohranjajo v sorazmerno nespremenljivi obliki in kakšne jezikovne učinke ima to dejstvo?**

Ohranjajo se le posamezne formule (npr. pozdravne), pesmi, pripovedi, basni, molitve!, obrazci za molitev ...

Ta besedila so dokaz za nepretrgano rabo slovenskega jezika tudi v času, ko se slovenska beseda še ni zapisovala, saj je stabilnost jezika pogojena s stabilnostjo besedil.

12. **Kakšna je bila narava Trubarjevega knjižnega jezika?**

Trubar je za podstavo slovenskega knjižnega jezika vzel dolensko obarvan jezik ljubljanskega pridigarskega izročila, toliko dvignjenega nad izrazito krajevne narečne posebnosti, da je bil dobro razumljiv na širšem Slovenskem območju. Črpa tudi iz nemščine.

13. **V čem se je Kreljev pogled na pisni jezik ločil od Trubarjevega? **A****

Krelj je bil pristaš purizma, njegov jezik je bil tudi teološko radikalnejši, medtem ko je bila Trubarjeva želja nezaznamovanost jezika.

Krelj poudarja besedni red, razlikuje med U (samoglasnik) in V (soglasnik), doda znake za akcent, znake za šumnike ter mehka lj in nj.

14. **Kdaj je izšla Trubarjeva *Cerkovna ordnunga* in kakšen je bil namen tega dela?**

- 1564
- Trubarjeva *Cerkovna ordnunga* ni samo prevod statuta protestantske cerkve, ampak tudi skupek raznih nauk. Gre za t. i. cerkveni red. Vsebuje: pravilna razlaga nauka, pravilno opravljanje obredov, ustanavljanje šol, vzdrževanje

cerkvenih delavcev – 4 stvari, ki jih mora določati cerkveni red. Piše o veri, grehah, zakonu, maši = večerji ...

15. **Označite prvo slovnico slovenščine.**

➤ <http://www.dedi.si/dediscina/176-zimske-urice-proste>

Avtor: Adam Bohorič

Naslov: Proste zimske urice/Arcticae horulae succisivae

Leto: 1584

Na začetku je daljši predgovor kot posvetilo, v katerem brani slovensko jezikovno samostojnost proti nemščini in opozarja na njeno povezavo s slovanskimi jeziki. Uvodu sledi v latinščini razložena slovnica slovenskega jezika. Sestavljata jo dva večja dela, od katerih prvi obsega pravopis, besedoslovje in oblikoslovje, drugi pa ima skladnjo. Zimske urice proste so prvo slovensko jezikoslovno delo, ki je nastalo zato, da bi učence ljubljanske stanovske šole, katere ravnatelj je bil Adam Bohorič, čim bolj usposobili za aktivno rabo latinščine. S slovnico je dal slovenskemu knjižnemu jeziku trdno ogrodje in prvo teoretično potrditev njegovega obstoja. V njej je uveljavil pozitivna načela Kreljeve pisne reforme. Po njem se imenuje slovenska prva pisava – bohoričica – pravopis, ki je bil v rabi nadaljnjih 250 let. Bohorič tudi loči 6 sklonov ter 3 sklanjatve glede na spol.

16. **Kakšen kulturni in jezikovni pomen ima prvi prevod celotne biblije? A**

Trubarjev knjižni jezik je utrdil Jurij Dalmatin, ki je leta 1584 izdal celotni prevod Svetega pisma, ki je več kot 200 let pomagal ohranjati enotnost in ugled knjižne slovenščine. Z izdajo tega prevoda je zaokrožil luteranska prizadevanja za temeljne krščanske spise v našem jeziku. Celoten prevod Biblije predstavlja praktičen preizkus zmožnosti slovenskega knjižnega jezika, ki ga je ustvaril Trubar.

17. **Kakšno vlogo ima Register v Dalmatinovi Bibliji?**

Gre za nekakšen »mednarečni« slovar nekaterih besed, ki omogoča lažje razumevanje Svetega pisma po vsem Slovenskem ozemlju. Slovenščina je bila namreč v tistih časih narečno zelo razčlenjen jezik.

18. **Kdo je bil najvidnejši slovaropisec v obdobju slovenske reformacije in katera njegova dela vključujejo slovenščino?**

To je bil Hieronim Megiser. Leta 1592 je izdal Slovar štirih jezikov (Dictionarium quattuor linguarum), nemščine, latinščine, kranjščine (=slovenščina) in italijanščine. Slovenščino vključuje tudi Večjezični slovar (Thesaurus polyglottus) iz leta 1603.

19. **Označite slovar Alasia da Sommaripa.**

Leta 1607 je Alasia da Sommaripo izdal edini izvorni tiskani jezikovni priročnik v 17. stoletju. Gre za italijansko-slovenski slovar (Vocabolario Italiano e Schiavo), ki vsebuje prevode najbolj uporabljanih denarnih enot, »turistične« fraze kot primere

pogovorov ter molitve v obeh jezikih. Sam vpliv italijanščine povzroča majhna razlikovanja med šumniki in sičniki.

20. **Naštejte avtorje tiskanih del v slovenščini v 17. stoletju.**
Tomaž Hren, Ludvik Schönleben, Janez Svetokriški, Alasia da Sommaripa, Matija Kastelec, Rogerij Ljubljanski, Jernej Basar, Miha(?) Paglovec, Janez Čandec.
21. **Kaj dokazuje, da se slovenščina v 17. in 18. stoletju ni uporabljala samo v sporazumevanju s tistimi, ki niso znali nobenega drugega jezika kot slovenščino?**
Pavel Merku je odkril korespondenco med dvema plemkinjama (materjo in hčero), ki je napisana v slovenščini (Vaša gnada ...). To je dokaz, da so tudi višji sloji uporabljali slovenščino za pogovor, kljub temu, da so znali govoriti tudi druge jezike.
22. **Kakšno jezikovnonormativno načelo je obveljalo v slovenskem prostoru od Schönlebnove izdaje Evangelijev inu listov do Pohlinoe slovnice? **A****
Pisanje po šegi rodu, govor po šegi pokrajine.
Dovoljen je razloček med pisno formo (enotna) in govorno normo (glede na aktualni krajevni govor).
23. **Kdaj so izhajale Pisanice, kdo je bil njihov urednik in kakšna je bila njihova vloga?**
➤ <http://www.ff.uni-lj.si/publikacije/jis/lat1/043/55c01.htm>
Pisanice so izhajale od 1779 do 1781, njihov urednik je bil p. Janez Damascen - Feliks Dev. Bile so prvi almanah posvetnih pesmi in veljajo za »prvi znani poskus kranjske učene posvetne poezije«, torej pesništva s prizadevanji za višjo in zahtevnejšo literarno kulturo.
24. **V katerem stoletju je nastal prekmurski knjižni jezik in zakaj?**
➤ <http://www.ff.uni-lj.si/publikacije/jis/lat2/037/77c01.htm>
Prekmurski knjižni jezik je nastal v 18. stoletju. Zgodovinski dejavniki so bili odločilni, da se je v Prekmurju slovenski jezik razvijal drugače kot med Slovenci na desni strani Mure.
Temlinov *Mali katekizem* (1715), *Abecedarium slovensko* (1725), Severjev *Red zveličanstva* (1747) in Š. Küzmiča *Vere krščanske kratki nauk* (1754) so pomenili začetek pri oblikovanju prekmurskega knjižnega jezika, ki se je dokončno potrdil v temeljnem delu prekmurskega slovstva, v prevodu *Novega zakona* (1771) Š. Küzmiča. Delo je tudi prvi slovenski prevod Svetega pisma iz originala – grščine.
25. **Navedite in kratko označite priredbe Bohoričeve slovnice v 18. stoletju.**
a) **Hipoklit**
- 1715
- dopolni jo s svojimi izjavami
- uporabi kriterij lepo/grdo namesto prav/narobe

b) **Rokopisna slovnica**

- 1755
- sklicevanje na jezik tudi v pisni obliki
- za pridigarje

c) **Celovška izdaja**

- 1758
- jezuiti
- težnja po standardizaciji
- prevedena v nemščino

26. **Kakšen je bil po oceni zgodovinarjev delež pismene populacije v slovenskih deželah sredi 18. stoletja?**

3%.

27. **Navedite avtorja in leto izida slovnice Kranjska Grammatika.**

Marko Pohlin, 1768; leta 1783 je izdal še drugo, predelano izdajo. Slovnica je v nemščini.

28. **S čim Marko Pohlin v uvodu slovnice utemeljuje potrebo po njej?**

- <http://www.p-ng.si/~vanesa/diplome/SLOVENISTIKA/slv/13Mugerli.pdf>

V uvodu svoje slovnice Pohlin nagovarja bralce, naj se ne sramujejo svojega jezika, saj ima »kranjščina« veliko vrednot, čeprav ji jih drugi narodi ne želijo priznati. To skuša na zanimiv način dokazati s primerom besede *Buh* ('bog'). Za to besedico pravi, da se v njej kaže izraznost kranjskih besed, in jo razdeli na posamezne črke. Za črko *b* pravi, da je to prvi soglasnik in zato asociira na Boga, ki je začetnik vsega; za *u*, ki se pri sklanjatvi spremeni v *o*, pravi, da spominja na skrivnost naše vere; črka *h*, ki se izgovarja s pridihom, pa naj bi ravno zaradi tega predstavljala svetega Duha. Pohlin svojim bralcem pravi, da najverjetneje marsikaj, kar je v svoji slovnici na novo napisal, marsikomu ne bo vše

. Njegov namen pa je, da spodbudi druge, da stvari popravijo in izboljšajo.

29. **Navedite avtorja in leto izida slovnice Windische Sprachlehre.**

Ožbalt Gutsman, 1777. Slovnica je v nemščini.

30. **Katere stopnje šol so obstajale v avstrijskem šolskem sistemu po t. i. šolski naredbi l. 1774?**

Zahtevana je bila ustanovitev treh vrst šol: trivalk, glavnih šol in normalk. Trivialke naj bi bile v vseh manjših mestih, na trgih in na deželi. V njih naj bi poučevali verouk, branje, pisanje, računanje, posvetno moralo, osnovne pojme gospodarstva.

Glavna šola

Predmetom, ki so jih imeli na trivalkah so s pridružili še: nemška slovnica in spisje, osnove latinščine, prirodopis, zgodovina, zemlejšpis, geometrija, stavbarstvo, mehanika, in prostoročno risanje.

V glavnem mestu dežele bi naj bila normalka. Predmetnik je bil v glavnem podoben kot na glavnih šolah. Na teh šolah so se izobraževali novi učitelji. Bile so zgled kako je potrebno poučevati. Učiteljski kandidati pa so se na njih še seznanjali z novimi učnimi metodami, na njih so imeli učne nastope in hospitacije.

31. **Kaj označuje pojem Ilirske province? ▲**
Ilirske province (fr. Les provinces Illyriennes) so skupina dežel, imenovana tudi Ilirija, ki so obstajale v obdobju 1809-1813 in jih je ustanovil Napoleon. Tvorile so jih: Goriška, Trst z okolico, Kranjska, Z Koroška, V Tirolska in Hrvaška na desnem bregu Save, beneška Istra, Dalmacija, Boka Kotorska. Sedež provinc na čelu z glavnim guvernerjem a. Marmontom je bil v Ljubljani. Kljub splošni nenaklonjenosti slovenskega prebivalstva, zlasti zaradi novih davčnih bremen, ki so v gospodarski krizi zaradi celinske zapore še dodatno poslabšale kmečke življenjske razmere, pa tudi vojaškega nabora, je Napoleonova doba prinesla pomembne pridobitve (podržavljena sodišča, ukinjeni davčni privilegiji plemstva ...)
32. **V čem so Ilirske province s stališča statusa slovenščine pomenile jezikovnopolitični korak naprej?**
Zlasti pomembna je bila uvedba slovenskega jezika kot »jezika dežele« v osnovne šole in gimnazije, zato posledično pride tudi do prvih slovenskih jezikoslovnih in šolskih učbenikov. Nad provincami in francosko politiko je bil najbolj navdušen Valentin Vodnik (Ilirija oživljena, pisec učbenikov ...).
33. **Kakšen je bil namen Vodnikove spomenice o slovenskem jeziku?**
Vodnik želi opozoriti na dejstvo, da sta slovenski in hrvaški jezik preveč različna, zato ju ni mogoče združiti v enega.
34. **Kaj označuje pojem stolica za slovenski jezik v 19. stoletju? Kje in kdaj sta bili ustanovljeni prvi stolici za slovenski jezik in kakšno vlogo sta imeli? ▲**
Pojem označuje oddelek za slovenski jezik na liceju, kjer uradni jezik predavanj ni slovenščina.
(*stólīca* -e ž (ô) 1. učno-znanstvena enota oddelka univerze: ustanoviti stolico za slovenski knjižni jezik)
Prva je bila realizirana leta 1812 (Kopitar). Šlo je za prvo stolico za slovenščino na liceju v štajerski prestolnici Gradcu, druga stolica za slovenščino pa je bila odprta na ljubljanskem liceju leta 1817 (Zois, Ravnikar, Kopitar). Imele so vlogo učenja duhovnikov slovenskega jezika in kultiviranja jezika. Bile so priložnost, da slovenski jezik postane jezik izobražencev in si pridobi statusno višji kod.
35. **Kateri je bil prvi časopis v slovenščini in kdaj je izhajal?**
Prvi časopis v slovenščini so bile *Lublanske novice*, katerih urednik je bil Valentin Vodnik in so izhajale od 4. januarja 1797 do 27. decembra 1800.
36. **Naštejte vsaj 4 slovnice slovenskega jezika v prvi polovici 19. stoletja in jih na kratko označite. B**
1. **1809 J. Kopitar *Grammatik der slavischen Sprache in Krain, Karnten und Steyermark*.** Znanstvena slovnica SKJ na Kranjskem, Koroškem in Štajerskem. Prva slovenska znanstvena slovnica v nemščini, vpliv Zois. Glavni del se nanaša na glasovno-naglasna vprašanja in pisna vprašanja ter na morfologijo in oblikoslovje. V uvodu predstavil razvoj jezika od Trubarja. Zavezanost živemu narodnemu jeziku in dajanje prednosti domačemu glede na tuje. Opis slovenskega jezika izhaja iz lastnosti njega samega. Ideja: skupni jezik Slovanov, slovenščina naj se očisti germanizmov in

tuje skladnje, na podlagi kmečkega jezika. Zasnoval je modernejšo kodifikacijo; se naslonil na tradicijo in načelo opisa in predpisa. Poudarjal, da ima slovenski jezik prednost v naglasnem in glasovnem sistemu, kar ga dela močnejšega od nemščine in drugih zahodnih jezikov. Ideja skupnega črkopisa Slovanov.

2. **1811 V. Vodnik *Pismenost ali gramatika za prve šole*.**

Prva slovnica v celoti v slovenskem jeziku. Zasnovana kot učbenik (za potrebe šol). Vsebuje: črkovno-glasovno oz. pravopisno-pravorečni del, oblikoslovje, skladnjo, besedotvorje z eksplicitno slovensko-nemško protistavo zlasti v zvezi z zloženkami. V slovarskem dodatku začenja oblikovati strokovno izrazje. Prvič omenjena pomenska razločevalnost **tonemskega naglasa**. Prinaša novo terminologijo.

3. **1824 P. Dajnko *Lehrbuch der windischen Sprache*.**

Namen: normirati vzhodnoštajerski jezik (normativna slovnica vzhodnoštajerskega jezika)

2 dela: besedoslovje, skladnja

Želel je uresničiti Kopitarjevo željo po izvoru knjižnega jezika iz ljudskega govora; pri tem napačno razumel ljudski govor (po Kopitarju 7 narečij). Normiral je svoj črkopis dajničico, želel je urediti pisavo za sičniki in šumniki. Je bil plodovit pisatelj:

Katekizem, Abecednik; zgodbe svetega pisma, molitveniki

4. **1825 F. S. Metelko *Lehrgebaude der slowenischen Sprache*.**

Predgovor o zgodovini slovenske književnosti 16. stol. in prvo objavo prvega *Brižinskega spomenika*. Se naslanjal na Kopitarjevo slovnico. Ustvaril nov črkopis metelčico (12 novih črk), pri tem si je pomagal s cirilskimi in grškimi črkami. Prva slovnica, ki je določila slovensko znanstveno izreko. Močno nasprotujejo Prešeren in Čop.

6 delov: predgovor, tvorba besed, skladnja, pregibanje besed, razl. reki in izrazi. Po fonološkem načelu, da ima vsak pomenskorazločevalni glas svojo črko, sta skušali reformirati bohoričico, vendar neuspešno. Prevladala zvestoba tradiciji, bohoričici (Čop)

5. **1832 A. Murko *Theoretisch-practische slowenische Sprachlehre*.**

Uporabil bohoričico, s tem zavrača vse dotedanje poskuse spremembe črkopisa. Leta 1843, 1850 v ponatisu je prvi od slovničarjev uporabil gajico. Naslanjal se je na Kopitarja. Doda vaje za prevajanje v slovenščino in nemščino + najpomembnejše besede. Na koncu doda Prešernove pesmi v nemščini. Zavzema se za enotni osrednji kranjski knjižni jezik. Uvaja tudi štajerske značilnosti. Največji nasprotnik dajničice.

37. **Označite podobo metelčice v primerjavi z bohoričico.**

Metelčica je imela za vsak fonem posebno, nesestavljeno znamenje. Bohoričica č, ž, š izraža s po dvema znakoma (zh, sh, h). Nekatere znake je metelčica zamenjala s svojimi in dodala znaka za šč, h, lj in nj. Metelčica tudi ločuje med širokim in ozkim e, o in zapisuje polglasnik.

Po zahtevi Jerneja Kopitarja je za vsak glas imela svojo črko. Ker je vsebovala preveč in prezapletene znake (nekatero črke so bile prevzete iz cirilice), Metelko pa se je pri snovanju preveč naslanjal na dolensko narečje, ni prišla v redno uporabo. Uradno je bila prepovedana leta 1833.

38. **Označite podobo dajničice v primerjavi z bohoričico.**

Dajničica ima za glasove c, z, s današnjo podobo črk, bohoričica pa z, s, . Danjko piše š z , bohoričica pa s h;

s ч, bohoričica s zh, ž z x, bohoričica s sh, nj z η

Bohoričica ni imela glasu ü.

Oba črkopisa sta bila neuporabna, ker sta zaznamovala glasove, ki jih posamezna narečja niso poznala. Slovencev nista vodila k enotnemu knjižnjem jeziku, ampak sta ga razdvajala.

39. **Kdaj se je v slovenskem javnem prostoru uveljavila gajica?**

Stanko Vraz je leta 1839 izdal knjigo *Narodne pesmi ilirske, koje se pevaju po Štajerskoj, Kranjskoj, Koruškoj i zapadnoj strani Ugarske*. V knjigi so slovenske pesmi zapisane v gajici, zato to velja za prvo slovensko knjigo v gajici. Za širjenje gajice med preprostejše ljudi pa so največjega pomena Bleiweisove *Kmetijske in rokodelske novice* iz leta 1843.

40. **Kdaj so začele izhajati *Kmetijske in rokodelske novice* ter v katerem črkopisu?**

Kmetijske in rokodelske novice Janeza Bleiweisa so začele izhajati leta 1843. Napisane so bile v gajici. Izhajale so do leta 1902, Bleiweis jih je urejal do svoje smrti leta 1881.